

Bachelor of Education (B. Ed)
P- 2.5 A Punjabi
(Semester - 2)

Credit 2
Mm:50 (External: 35 Internal:15)
Contact Week 15

Introduction of the Course

Punjabi is a Modern Indian Language as well as Second language in Delhi. The Teaching Learning Program of Punjabi Language is available almost in all over Indian Schools. The Curriculum for Punjabi Teaching is being designed at National and State level according to the need of levels.

The Bachelor of Education program, generally known as B. Ed., is a professional course that prepares teachers for upper primary or middle level (classes VI-VIII), secondary level (classes IX-X) and senior secondary level (classes XI-XII). The Two Years B.Ed. Syllabus for Pedagogy of Punjabi Language Education has been designed by N.C.T.E 2014. The availability and training of Punjabi teachers for all levels of school education has been also ensured. Keeping in view the expansion of knowledge and new techniques in the field of education, New experiments are being practised, which is better for the Betterment and improvement of teacher training programs.

Learning Outcomes

After completion of the course student will be able to:

1. To know the structural principles of Punjabi language.
2. To understand the difference between dialect and language.
3. To know the different teaching methodology and pedagogy of Punjabi language.
4. To know the effective use of Audio-Visual Aids and other ICT in Punjabi language.
5. To know the different methods of assessment and evaluation In Punjabi language etc.

Number of Units: 2

Week:15 = 30 hours

Unit - 1: Aspects of Language Teaching, Learning Material and Resources
(8 Weeks =16 hours)

- Micro Teaching, Unit Planning and Lesson Planning.
- Instructional Objectives, Specifications and Teaching aids for:

Head/Dean

विभागाध्यक्ष एवं संकाय अध्यक्ष
शिक्षा विभाग/Deptt. of Education
दिल्ली विश्वविद्यालय, दिल्ली-110007
University of Delhi, Delhi-110007

1. Prose: Techniques (Discussion, Narration, Questioning), Methods (Story-Telling, Dramatization)
2. Poetry: Methods (Recitation, Rhyming)
3. Grammar: Types (Functional, Formal), Methods (Inductive, Deductive)
- Learning Resources: Computer Assisted Language Learning (CALL), Library, Language Laboratory. Audio Visual Aids

Unit - 2: Assessment and Evaluation (7 Weeks =14 hours)

- Meaning and significance of Assessment and Evaluation in Punjabi.
- Qualities of a Punjabi Teacher (Linguistic Pedagogical, Psychological, literary, Professional Growth and leadership in the field)
- Critical Appraisal of a Punjabi text book.
- Types of Test Items and development of Achievement test in Punjabi.
- Diagnostic and Remedial Teaching.
- Action research: Concept and Identification of problems faced the teachers in the classroom

Practicum/ Suggested Projects / Assignments (Any Two)

1. Take two pieces of creative writing and translate in Punjabi.
2. Review any story or drama and make a discussion in groups.
3. Review the textual materials of any text book prescribed at secondary level.
4. Prepare activities to develop speaking, listening, reading and writing skills in young learners.
5. Prepare a list of children magazines and other literature published in India.
6. Encourage The Students For Creative Writing.

Note: On the basis of the above, the teacher may design his/her own relevant projects/ assignments

Essential/ Recommended Readings

- Joshi, J. S. (2006). Punjabi Adhyan te Adhyapan. Amritsar: Waris Shah Foundation.
- Bhatia & Bhatia (2007). Adhyapan Vidhiya ate Sidhant. Patiala: Punjabi University.
- Jass, J.S. and Kaur, J. (2010). Maatra Bhasha Di Shikiya Vidhi. Jalandhar: New Book Company.
- Kang, A.S. (1992). Punjabi Bhasha Te Gurmukhi Lipi. Amritsar: Kastoori Lal Sons.
- Kaur, Dhanwant (2009). Punjabi Bhasha, Sahit te Sabhyachar. Patiala: Punjabi University.

- Nandra, I.S. (2008). Punjabi Bhasha da Adhyapan. Patiala: Twenty First Century Publications.
- Singh, P.P. (1996). Punjabi Bhasha Da Sarota Te Bantar. Patiala: Punjabi University.

Teaching Learning Process

The course will be taught through interactive pedagogic methods such as classroom discussion, debates, film discussions, critical media analysis, collaborative learning tasks which enhance reading comprehension of core writings in the area and innovative projects. Reflective expression and learning will be encouraged.

Assessment Method

The assessment will be formative in nature and will factor in student participation. Individual and group tasks and assignments will be given. Summative evaluation will be done through the end- semester examination.

Key words : Pedagogy, Punjabi, Teaching-Learning, Assessment

ਬੈਚਲਰ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)

ਪੀ - 2.5 A ਪੰਜਾਬੀ

(ਸਸਮੈਸਟਰ - 2)

Credit 2

ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ: 50 (ਬਾਹਰੀ: 35 ਅੰਦਰੂਨੀ:15)

ਸੰਪਰਕ ਹਫ਼ਤਾ 15

ਕੋਰਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਪੰਜਾਬੀ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੈਚਲਰ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀ. ਐਡ. ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੋਰਸ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਮੱਧ ਪੱਧਰ (ਜਮਾਤ VI-VIII), ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸ IX-X) ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ (11ਵੀਂ ਜਮਾਤ) ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। XII). ਦੋ ਸਾਲਾ ਬੀ.ਐੱਡ. N.C.T.E 2014 ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪਸਾਰ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਹਨ।

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ:

1. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ।
2. ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ।
3. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ।
4. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਈ.ਸੀ.ਟੀ. ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ।
5. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਆਦਿ।

ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਇਕਾਈ 3 ਤੋਂ 4)

ਹਫ਼ਤੇ - 15

ਯੂਨਿਟ - 3: ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਨ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂ

- ਮਾਈਕਰੋ ਟੀਚਿੰਗ, ਯੂਨਿਟ ਪਲੈਨਿੰਗ ਅਤੇ ਲੈਸਨ ਪਲੈਨਿੰਗ।
- ਹਿਦਾਇਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਹਾਇਤਾ ਇਸ ਲਈ:
  1. ਵਾਰਤਕ: ਤਕਨੀਕਾਂ (ਚਰਚਾ, ਥਿਰਤਾਂਤ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ), ਢੰਗ/ ਮਾਧਿਅਮ (ਕਹਾਣੀ-ਕਥਨ, ਨਾਟਕੀਕਰਨ)
  2. ਕਵਿਤਾ: ਢੰਗ (ਪਾਠ, ਤੁਕਬੰਦੀ)
  3. ਵਿਆਕਰਣ: ਕਿਸਮਾਂ (ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਰਸਮੀ), ਢੰਗ (ਆਦਮੀ, ਕਟੌਤੀ)
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ: ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਸਿਸਟਿਡ ਲੈਕਚਰੇਜ ਲਰਨਿੰਗ (CALL), ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ। ਆਡੀਓ ਵਿਦੀਓ ਏਡਜ਼

ਯੂਨਿਟ - 4: ਪਰੀਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

- ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਰੀਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ।
- ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ (ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਾਹਿਤਕ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਚੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਭਵਾਦੀ)
- ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਟੈਸਟ ਆਈਟਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਟੈਸਟ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।
- ਡਾਇਗਨੋਸਟਿਕ ਅਤੇ ਰੈਮੇਡੀਅਲ ਟੀਚਿੰਗ।
- ਐਕਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ: ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ

ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਰੀਡਿੰਗਾਂ

- ਜੋਸ਼ੀ, ਜੇ. ਐੱਸ. (2006)। ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ। ਅਨੁਮੋਦਿਤ: ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ।
- ਭਾਟੀਆ ਅਤੇ ਭਾਟੀਆ (2007)। ਅਧਿਆਪਨ ਵਿਧੀਆਂ ਖਾਏ ਸਿਧਾਂਤ। ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।
- ਜੰਮ, ਜੇ.ਐੱਸ. ਅਤੇ ਕੌਰ, ਜੇ. (2010)। ਮਾਤਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਧੀ। ਜਲੰਧਰ: ਨਿਊ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ।
- ਡੱਗ, ਏ.ਐੱਸ. (1992)। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਫੁਰਮੁਖੀ ਨਿਪਟੀ। ਅਨੁਮੋਦਿਤ: ਕਸਤੂਰੀ ਲਾਲ ਸੰਨਯ।
- ਕੌਰ, ਯਨਵੰਤ (2009)। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ। ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।
- ਨੰਦਰਾ, ਆਈ.ਐੱਸ. (2008)। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ। ਪਟਿਆਲਾ: ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ।

Head/Dean

विभागाध्यक्ष एवं संकाय अध्यक्ष
शिक्षा विभाग/Dept. of Education
दिल्ली विश्वविद्यालय, दिल्ली-110007
University of Delhi, Delhi-110007

- ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਪੀ. (1996): ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਰੋਤਾ ਤੇ ਬੰਤਰ। ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਜ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

- ਰਚਨਾਤਮਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਲਓ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ।
- ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਡਰਾਮੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਾਠ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੋ।
- ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ, ਸੁਣਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛਪਦੇ ਬਾਲ ਰਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਲਿਖਤ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੇਰਸ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਪੈਡਾਗੋਜ਼ਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਾਸਰੂਮ ਚਰਚਾ, ਬਹਿਸ, ਫਿਲਮ ਚਰਚਾ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੀਡੀਆ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਪ੍ਰਕਟਾਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। (ਕੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਅਠਿਸਟੇਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੰਸਕਰਣ ਵਾਰ ਸਿਲੇਬਸ)।

ਪਰੀਖਿਆ ਵਿਧੀ

ਪਰੀਖਿਆ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਕ ਕਰੇਗਾ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਕੰਮ ਅਤੇ ਅਜਾਈਨਮੈਂਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅੰਤਮ ਸਮੇਸਟਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਪ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ : ਪੈਡਾਗੋਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਟੀਚਿੰਗ-ਲਰਨਿੰਗ, ਅਸੈਸਮੈਂਟ

Head/Dean
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਆਂਦ ਚੰਦਰਯ ਯਯਯਯ
 ਨਿਯ ਨਿਯ/Dept. of Education
 ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ-110007
 University of Delhi, Delhi-110007